

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата політичних наук

Меженської Олени Володимирівни

на дисертаційну роботу **Фещука Тараса Леонідовича «Збройне насилля як фактор впливу на прийняття політичних рішень»**, поданої на здобуття ступеня доктора філософії

Галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки.

Спеціальність 052 – Політологія

Дисертаційна робота Т. Л. Фещука «Збройне насилля як фактор впливу на прийняття політичних рішень», присвячена комплексному аналізу збройного насилля як політичного феномену та його впливу на логіку, механізми й результативність прийняття політичних рішень. Актуальність дослідження беззаперечна, оскільки збройне насилля в сучасному світі набуває статусу структуротворчого елемента політичного процесу. Автор слушно зазначає, що воно звужує поле альтернатив, трансформує логіку рішень і переводить політику в режим кризового управління з високою невизначеністю. Тема резонує з глобальними викликами, такими як сек'юритизація політики, вплив цифрових платформ і постправа, що робить роботу своєчасною та перспективною для подальших досліджень. У роботі обґрунтовано, що воєнна ескалація змінює параметри раціональності політичного вибору, звужує поле альтернатив і переводить процес ухвалення рішень у режим кризового управління.

Дисертація виконана в межах науково-дослідної теми кафедри політології і міжнародних відносин Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава) «Тенденції і напрямки збройного насилля» (№ державної реєстрації 0116U004882).

Основні ідеї, положення та висновки дисертаційного дослідження Фещука Т. Л. викладені автором у 12 публікаціях (наукові статті, тези, доповіді), з них – 3 статті у фахових виданнях України (кат. Б), 1 стаття в

співавторстві, індексована у Web of Science, у 5 тезах, 2 доповідях та 1 есе на науково-практичних конференціях.

Дисертація Фещука Т. Л. ґрунтується на поєднанні теоретичних підходів неореалізму, конструктивізму та критичної політичної теорії, аналітичних рамок сек'юритизації та концепції обмеженої раціональності. Використання системного, порівняльно-політичного та інституційно-процедурного методів забезпечило комплексність дослідження.

Автор переконливо демонструє взаємозумовленість силового фактора та процесу ухвалення політичних рішень, що дозволяє розглядати політичний вибір як адаптивний процес, який функціонує в умовах підвищеної ризикогенності. Застосування системного, порівняльно-політичного та інституційно-процедурного методів, а також методу кейс-стаді (з фокусом на українському воєнно-політичному досвіді 2014–2025 рр.) забезпечує комплексність дослідження. Емпірична база є репрезентативною та включає аналіз нормативно-правових актів воєнного часу, стратегічних документів, публічних заяв ключових акторів, матеріалів ЗМІ та даних цифрових платформ. Висновки дисертації є логічними, не виходять за межі доказової бази та коректно враховують обмеження воєнного контексту.

Наукова новизна дослідження полягає в оригінальному міждисциплінарному підході до осмислення збройного насилля. До найвагоміших результатів, що мають теоретичне значення, належать:

- *концептуалізація збройного насилля як структуротворчого середовища ухвалення політичних рішень і ситуційно зумовленого каталізатора політичних змін, наслідки якого залежать від типу конфлікту та якості самих рішень;*

- *обґрунтування моделі впливу збройного насилля на процес ухвалення політичних рішень, яка визначає параметри допустимості, легітимності та темпу політичного вибору;*

- *розкриття процесу ухвалення рішень як безперервного адаптивного процесу, що функціонує в режимі мінімально достатньої раціональності та інтегрує інституційні, когнітивні й психологічні чинники;*
- *обґрунтування системного характеру ризику як іманентної властивості процесу ухвалення рішень у воєнний час, а не лише як наслідку зовнішніх загроз;*
- *розробка інтегрованої типології ризиків політичних рішень в умовах воєнного стану, що охоплює інституційні, стратегічні, когнітивні, інформаційні та репутаційні виміри.*
- *поглиблення теоретичного осмислення інформаційно-цифрового виміру сучасної війни через операціоналізацію понять «цифрове насилля» та «середовище постправди» для пояснення трансформації раціональності, легітимності та часових горизонтів політичного вибору.*

Дисертаційна робота Фещука Т. Л. поглиблює та систематизує уявлення про збройне насилля як середовище, що формує специфічну логіку політичного вибору в умовах обмеженої раціональності та підвищеної ризикогенності. Висновки та запропоновані підходи можуть бути використані органами державної влади для вдосконалення процедур підготовки та ухвалення рішень у сфері національної безпеки та кризового реагування. Матеріали дисертації також можуть бути інтегровані в навчальні програми з політології, безпекових студій та публічного управління у закладах вищої освіти.

На підставі висвітленого констатуємо, що дослідження Фещука Тараса Леонідовича є цілісною науковою розвідкою, яка розкриває проблему на науково-теоретичному, практичному та методичному рівнях. Усі положення роботи якісно аргументовані й підкріплені посиланнями на відповідні джерела. Висновки, представлені у дисертації, свідчать про цілісність і логічну завершеність дослідження та відповідають поставленим завданням. Дисертація оформлена згідно чинних вимог.

Відзначаючи високий науковий рівень роботи, варто звернути увагу на окремі положення, що потребують уточнення або додаткової аргументації:

1. У роботі впроваджуються такі важливі, але складні для вимірювання поняття, як «структуротворче середовище», «мінімально достатня раціональність» та «цифрове насилля». Для підвищення емпіричної верифікації висновків бажано було б більш детально описати критерії та індикатори, за якими автор ідентифікує прояви цих феноменів у контексті українського політичного процесу 2022–2025 років. Це додало б методичній частині більшої конкретики.

2. Український кейс розглянуто глибоко та всебічно, що є безумовною силою роботи. Однак присутність стислого порівняльного аспекту (наприклад, з досвідом Ізраїлю, Хорватії або інших держав, що перебували в умовах тривалих збройних конфліктів) дозволила б чіткіше окреслити специфіку українського досвіду та виявити загальні закономірності функціонування політичних систем у воєнний час.

2. Дослідник ґрунтовно розглядає роль цифрових платформ і середовища постправди, однак доцільно було б ширше висвітлити нормативно-правовий аспект протидії інформаційним маніпуляціям та межі демократичного контролю над цифровими інструментами в умовах воєнного стану, що посилює б прикладну складову дослідження.

Вказані зауваження мають рекомендаційний характер, не знижують загальної високої оцінки роботи та можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

Дисертаційна робота **Фещука Тараса Леонідовича «Збройне насилля як фактор впливу на прийняття політичних рішень»** є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною на високому теоретичному та методологічному рівні. За актуальністю, науковою новизною, теоретичною та практичною значущістю, а також обсягом і повнотою викладу основних результатів дисертація повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування

рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року зі змінами). Автор дисертації, Фещук Тарас Леонідович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Рецензент:
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології і міжнародних відносин
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Олена МЕЖЕНСЬКА

Підпис *Меженської Олени*
Засвідчую
Начальник відділу кадрів *Григор'я Віта Іванівна*
ДЗ "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка"

